

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Sanat Koleksiyonundan Başyapıtlar

2016, Nisan

S.260-265

(TR)

Mithat Şen

1957

Kıymet Giray

Mithat Şen'in 1990 tarihli İsimless adlı kompozisyonu, minimalizmin yeni yorumu olarak karşımıza çıkar. Birimden türeyen birimlerin tekrarı olan bu kompozisyonlar, malzeme, renk, form, konum ve düzen değişimine karşın değişmeyen birimlerin tekrarıdır. Bu bağlamda ortaya çıkan resmin tasarımı, tekrar edilen birimlerin, aynılıklarına karşın farklı kompozisyonlarda farklı görsel görüngüler yaratmasıdır. Şen'in görüngüleri, görüntü karşıtı olan biçimsel formların duygularla algılanabilir görsel formlara dönüşümüdür.

Şen, gerçek varlık tanımıyla ilintisi kesilen görüntünün saltık değerinden yararlanır ve yalnızca kendisi ile ifade edilen formların değişen algılarına dair yeni anlamlar yüklenen deneysel kompozisyonlar kurar. Bir başka anlamda, Şen'in resimsel tasarımları, formun kendisinde var olan saf gerçekliğin, bir sistem, düzen içinde yeniden algılanması ve farklı yorumlarda yeni anlamlar yüklenmesidir.

Felsefenin derinliklerinde, Platon'un önermelerinde bulunur Şen'in görüngü dünyasının ilk izleri. Platon için görüngüler dünyası duyulur, görülür dünyayı tanımlar, duyulur üstü olan idealar dünyası ise gerçek dünyadır. Daha açık bir anlatımla, bu bakış açısından incelendiğinde, usla bilinen görüngüler dünyanın resimleridir Şen'in modüler tekrarları.

Kant'a göre, duyularla sürekli bir ilinti içinde olan us, yalnızca görüngüleri algılar ve bilir. Bu bağlamda ele alırsak, Mithat Şen, us ve algılar arasındaki bağın varlığını deneyleyen görüngülerini, sistemli olarak tekrarlayarak belirler ve resimlerinin tasarımlarını bu bağlamda yapar. Yalnızca düşünülen, dolaylı olarak bilinen içeriklere karşıtı olarak, doğrudan doğruya usla algılanarak soğrulabilen görüngülerin kompozisyonlarını kurar.

Tek bir canlı, cazibeli rengin, mavi, mor, beyaz, çokça da yeşil zeminin üzerinde, çoğun aynı renkle tasarlanan amorf formlar, ayırt etme, kavrama ve yorumlamayı zamanlamayla ilintili olarak yavaşlatır ve kompozisyonun algısının süresini uzatır. Birbiriyle karşıt olan “fauve” renklerin göz alıcı armonisi içinde, formlar yavaş yavaş belirir tek rengin dokusunun içinden sıyrılarak görünür hâle gelir. Birbirlerinden kapladığı alanın geometrisiyle ayrılan formlar nadiren beyaz hatlarla ayrılan boşluklara dağılır. Kimi zaman görüntülerinden alınan ayrıntılar, sıra bozucu bir sistem içinde, yeniden sıralanarak tasarlanır. Renklerinden arındırılmış kompozisyonlar, deneysel düzenlemeler olarak nötr görünüm sunar. Siyahın siyahla, beyazın beyazla, derilerin doğal renkleriyle tasarlanan amorf formların geometrik tasarımlarına dönüşür. 2000’li yılların başlarında, sınırlandıkları tuval karelerinden fırlayarak duvar yüzeylerinin geometrik formlarına dağılan örüntüler ortaya çıkar.

Mithat Şen’in amorf formları, doğanın gerçekliği ile yakından ilişkilidir. Evrenin modüler sistemini belirler. Canlıların bölünüp çoğalmalarının mikroskop altından gözlemlenmesini anıttırır. Varoluş ve oluşum sisteminin görüngüleridir. Parçalanarak çoğalan embriyolar, aynı sistemin benzer oluşumlarıdır. Sıra dışı olan, farklı olan ve farklılık yaratacak olanı belirler.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Koleksiyonu’nda yer alan Mithat Şen’in Beden (1991) adlı eseri, sanatçının form ve geometri ardında kurduğu deneysel kompozisyonlar arasında yer alır. Bu eserde, amorf modüler forma yeni bir uygulama kazandırır. Yakından bakılan ve böylece soyutlanarak dağılan amorf form, sıra şaşırtmacalı görüngüler hâlini alarak kare alanlara dağılır. Büyüyen ve amorf biçimleri farklılaşan formlar, kendi çeperlerini ve içinde yer aldıkları kare alanların sınırlarını zorlamaktadır. Kırmızı alanlar, yeşil formlarla gerilimi itkiler içinde tasarlanırlar.

Kendi içinde parçalanıp bölünen, ancak kopma noktasına evrilerek ulaşan Şen kompozisyonları 2000’li yılların başlarında, sınırlandıkları tuval karelerinden fırlayarak duvar yüzeylerinin geometrik formlarında örüntülenir.

Görüngü olarak düşündüğümüz ve tanımladığımız modüler formlar, Mithat Şen’in sanat anlatışının asal elemanlarıdır. Kararlı bir seçkiye kendisi tarafından belirlenen formu korur ve bu formlarla, farklı renk ve farklı malzemelerle değişen geometrik tasarımlar yapar. Genellikle kare ve karenin içindeki kareler ve bunların içindeki amorf formları örüntüler. Bu örüntü içinde kurulu kompozisyon, tamamen görsel algının seçici tavrıyla algılanır olan sistemler geliştirir. Benzer amorf formların tekrarları kimi sıra dışı olmayı belirleyen farklı bir renkle belirlenerek, denge akışı bozulur. Duraksama alanı olan uyarıcı renk, hareketi monotonluktan sıyrarak canlı tutar. Farklı zamanları, farklı mekânları ve değişmeyen sistemin

içindeki sıra dışı oluşumları ve kimlikleri belirler. Özgür kimliği ve özgür tasarımları, sanata bakışının göstergesidir. Şen'in amorf formları "ben" in özgür kimliğinin temsilidir.

Felsefedeki en önemli kavrayışın, temel çıkış noktası kendi özgürlük anlayışı olduğunu savlayan Alman düşünür Johann Fichte Gottlieb'e göre, asal gereklilik irade ve bendir. Ben ve irade dışında kalan her şey ölüdür ve pasif bir varoluşun göstergesidir. Bu bağlamda görüngü, ben'in ürünüdür. Mithat Şen'in özgür kimliğinin göstergeleri, aktif ve canlı amorf görüngüler ve bunların sanatçı tarafından kurulan düzenlerinin değişen tekrarlarıdır.

Tuval karesinin eşit alanlara bölünmesi ve amorf formlarla sanatçı tasarımı olan bir sistem ve bir düzen içinde resimlenmesi, Mithat Şen'in formu belirleyen ve dağılımını tasarlayan sanatçı kimliğini belirler. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Koleksiyonu içinde bulunan Beden adlı eseri, onun amorf formlarına yakın bakıştır. Bu kompozisyonda, Şen, kendi biçimsel tasarımı olan formun portresini çizer. Bir sistem ve düzen içinde tekrarlanan ve sıradanlaşan kompozisyonlarının içinde yer alan karelerden birini çekip alır, oranlayarak büyütür ve tek başına resimler.

Bir kalıp olarak belirlenen ve tekrar eden amorf formların bedenle kurulu ilişkilendirmelerine, yakından incelemeye olanak tanıyan görsel bir boyut kazandırır. Bu görsel alanda, dağılan, tekrarlanan farklı boyutlarıyla birbirine oranlanan amorf form sisteminin varlığını duyumsamak, beden bütüncül yanılması dağılıp görsel benzeşmenin anlamını bozar. Embriyo ve bölünerek parçalanarak çoğalma eyleminin görüngüsüne dönüştürür. Tam da bu ayrıntıda Şen, varoluşun, özünün, bölünüp, parçalanıp, ayrışarak çoğalmasına yakından baktığını ve bu sistemi resimlerinde deneyimlediğini vurgular.

Bu bağlamda, Mithat Şen'in benzeşme ve benzetme kavramlarından uzak durduğu, imgelerin sınırlarından eylemin gerçekliğini incelediğini, çözümlenmeye çalışarak resimsel değerlerine uzandığı fark edilir. Doğanın kendisini yeniden yaratmasını, bu eylemi defalarca tekrarlamasını esas alan oluşumu, kendi düşünce alanında sınamaya çalıştığı belirlenir. Şen, kendi amorf biçimlerinin de çoğalıp yeniden var olmalarını projelendirmeye, çoğaltmaya yönelir. Çoğalıp yayılmayı, yeniden ve yeniden aynı eylemin tekrarıyla bir sistem içinde var olan doğa gibi, o da yeniden ve yeniden kendi içinde oranlar ve dengelerle bölünüp, ayrışan formlarının resim ve kompozisyon düzleminde varlığını sürdürmesini deneyimler.

Zoru seçer. Tekrarların sıkıcı sıradanlığını bozan tasarımlar geliştirmek zorundadır. Öyle de yapar. Minimalist yalınlığın renk ve doku ile kurduğu bağlardan yola çıkar. Değişmeyen birim tekrarlarının sistematik geometrisinin yarattığı çekici görsellikleri tekrarlar. Tuval düzlemlerinde iki ayrı alan yaratır.

Arka planda sonsuzluk kavramıyla özdeşleşen sınırsız boşlukların göstergesi olan düzlemler tek rengin başat olduğu canlı, aktif yüzeylerdir. Bu yüzeyleri görsel uyarıların cazibeli görüngülerine dönüştüren “fauve” renklerdir. Neonlu renk yüzdelerinin üstünde yaratılan ikinci alan, amorf formların görsel kırıltılarının tekrarı olan dinamik mekânlardır. Düzlem belirleyen renk yüzeyleri üzerinde devingen mekân karşılıkları tasarımın minimalist yapısını belirler. Yaşamın ipuçlarını bu alanda görsel yanılsamalarla yüz yüze kalınmasını sağlar. Aslında aynı amorf formun oranlanarak farklı boyutlarının tekrarı olan ve aynı geometrik sistemler içinde sıralanan tasarım, bu aşamada görsel yanılsamaların oyunları ile yanılsamalara dayanan imgesel görüntülere dönüşür. Bu görüntü soyut uzantısı minimalist yorumun yarattığı optik yanılsamaların tuvallere yansımalarıdır.

(EN)

Mithat Şen

1957

Kıymet Giray

The 1990 Mithat Şen *Untitled* is a new interpretation of minimalism. This composition of repeated units derived from a single unit depict the reproduction of constant units no matter how many changes are made to the material, colour, shape, position or arrangement. The design of the painting in this context is based on the creation of different visual appearances through the repetition of units in different compositions. His phenomena are the transformation of stylistic forms (in contrast to images) into perceivable visual forms.

By using the absolute values of the image divorced from the definition of a real creature, Şen creates experimental compositions charged with new meanings of the changing perception of forms explicable only through their own selves. In other words, Şen’s pictorial designs are the new perception in an orderly system of the pure reality inherent in the form; this reality is tasked with new meanings through different interpretations.

Şen’s visual world’s first traces refer to the proposals of Plato’s philosophy: Plato states that the visible world is perceived through the senses whereas the real world, the intelligible world, is beyond the senses. Or, more clearly, this viewpoint defines Şen’s modular repetitions are the pictures of the visible world known through the intellect.

Kant states that the intellect, being in constant contact with the senses, only perceives and recognizes images. In this context, then, Mithat Şen chooses his images testing the connection between the intellect and the senses; he designs his paintings on the basis of a systematic repetition of these images. In contrast to content that can only be deduced (therefore only recognized indirectly), he creates compositions of images suitable for direct absorption by the intellect.

Amorphous shapes mostly in a single colour on background in one vibrant and attractive colour such as blue, purple, white or frequently green, slow down discernment, perception and interpretation in conjunction with time and thereby prolong recognition. In the dazzling harmony of contrasting fauvist colours, these forms gradually appear and become visible as they rise from the texture of the single colour. Separated from one another by the geometry of the areas they cover, they are dispersed into the void occasionally marked by white lines. Details from the images occasionally break the order and are rearranged. Compositions stripped of colour present neutral images in experimental arrangements. They are transformed into the geometric designs of amorphous shapes drawn in black in black, white in white and in natural skin colours. In the early 2000s, they evolve into patterns that leap out of their canvas restraints and spread into the geometric forms of the walls.

Mithat Şen's amorphous shapes are closely connected with the reality of nature. They demonstrate the modular system of the universe. They are reminiscent of creatures that divide and reproduce, as if seen under a microscope. They are the images of the systems of existence and generation. Embryos that divide and reproduce are similar organisms in the same system. They indicate the extraordinary and the distinctive, and the forces that create a difference.

The 1991 *Body* in the Central Bank of the Republic of Turkey art collection is amongst the experimental compositions Mithat Şen has created following his work on form and geometry. This piece is a new execution of amorphous modular shapes. Seen close up, the amorphous shape becomes abstract, scatters and spreads into squares in a jumbled order of images. Shapes that grow and alter force their own boundaries and the squares they are placed in. Red areas are designed to be in constant tension with the green shapes.

Şen's compositions are divided internally, but as they evolve to the point of fissure, in the early 2000s they leap out of their square canvas boundaries and create geometric patterns on the walls.

These modular shapes we regard and define as images are the fundamental elements of his artistic expression. He maintains the form previously determined in a deliberate act of choice and creates

geometric designs that alter as the colours and materials change. On the whole, he tends to create patterns of amorphous shapes inside squares within squares. The composition created inside this pattern devises systems discernable only through a selective attitude of visual perception. The repetition of similar amorphous shapes is occasionally interrupted by a different colour that halts the flow of the balance. This stimulus by a colour/pause frees the movement from monotony. It points to other times, other places and the extraordinary entities and identities within an invariable system. His free personality and free designs are the indicators of his approach to art. Şen's amorphous shapes are the representation of his free identity.

According to the German philosopher Johann Fichte Gottlieb, who proposed that the most important grasp in philosophy, its fountainhead is the recognition of one's own freedom, the fundamental requirements are the will and the ego. Everything outside of the ego and the will is dead and only indicates a passive existence. In this context, the image is the product of the ego. The indicators of Mithat Şen's free personality are these active and lively images and the changing repetition of their order formed by the artist.

Dividing the canvas surface into equal areas and depicting amorphous shapes in a system and order of his own devising define Mithat Şen's artist identity that describes form and designs its dispersion.

The 1991 *Body* in the Central Bank of the Republic of Turkey art collection is a close up of his amorphous shapes. Şen portrays the form that is his own design. He takes a single square from his compositions repeated in a given system and order, blows it up and depicts it on its own.

By doing so, he imparts a new, visual dimension upon the relationships between repeating templates, these amorphous shapes and the body. Sensing the presence of the amorphous shape system dispersing across this visual area, and repeating in a variety of sizes clears the holistic illusion of the 'body' and thereby scuppers the meaning of visual semblance. The illusion is transformed into the image of an embryo, of division and reproduction. It is precisely this detail that bears witness to his close scrutiny of existence, of the division, fragmentation, disintegration and reproduction, and underlines his implementation of this system in his paintings.

His distance to the concepts of similarity and likening is noticeable in this context; he inspects the reality of action from the edges of the image, and reaches out into the pictorial values by attempting to analyze them. He tests in his own mind the phenomenon of nature recreating itself, an action that is repeated countless times. He also reproduces his own amorphous shapes through multiplication in

his projects. Just like nature that systematically reproduces and spreads through repetitions of the same action, Şen also works on his forms that divide and break down again and again, through repetitions of the same action in his paintings and compositions.

He chooses the hard way. He has to develop designs that break through the tiresome monotony of repetition. Which is precisely what he does. He sets off from the connection between texture and colour of minimalist simplicity. He reproduces the attractive visual quality created by the systematic geometry of repeated constant units. He creates two distinctive areas on the surface of the canvas. The surfaces in the background identified with infinite voids are active areas dominated by a single vibrant colour. It is their fauvist colours that transform these surfaces into such attractive images. The second area floating on these saturated fluorescent colours is the set of dynamic spaces created by the rippling repetition of amorphous shapes. The moving space contrasts on the flat, surface colours define the minimalist structure of the design. These optical illusions enable a confrontation with the clues of life itself. The design that is the repetition in different sizes of the same amorphous shape, and arranged in the same geometric systems, turn into images based on illusion partly due to the trompe l'œil effect that emerges at this stage. This image is the reflection on canvas of the optical illusion created by Şen's minimalism, an extension of abstract interpretation.